

data d'inici de la Renaixença. Carola Duran no pretén debatre aquesta qüestió en aquesta monografia, però de passada, amb naturalitat, com qui no vol la cosa, es refereix a l'any 1858 (any de publicació de *Los trovadors nous*) com el que enceta el nou moviment (p. 30). És una proposta interessant, que em sembla que és nova: fins ara hi havia la proposta del 1833, la proposta del 1841, la del 1859 i la de l'any en què Picó i Campamar va redactar el primer document en català per a Eusebi Güell.

Cal felicitar, doncs, Carola Duran per aquest nou treball seu. Un treball, a més, que aconsegueix harmonitzar dos objectius no sempre fàcilment harmonitzables: ser útil als especialistes i, alhora, interessant i llegible per al públic general.

Jordi GINEBRA
(Universitat Rovira i Virgili)

Josep MARTÍNEZ SANCHIS.

*Joan B. Pastor Aicart.
Més enllà de la poesia.*

València: PUV, 2010

L'aportació de l'escriptor i metge beneixamer Joan Baptista Pastor Aicart (1849-1917) a la literatura valenciana dins del moviment literari i cultural de la Renaixença ha deixat de ser desconeguda o ben poc coneguda, gràcies al treball de Josep Martínez Sanchis, editat per les Publicacions de la Universitat de València.

El moviment renaixencista visqué i cresqué en l'esperit i l'activitat d'una colla de jòvens literats que o bé s'ha-

vien mobilitzat a propòsit del primer certamen literari valencià de 1859, o bé —com és el cas de Pastor Aicart— anaren incorporant-se al món de les lletres durant la dècada dels anys seixanta, uns jòvens que trobaren en les obres i les activitats dels escriptors catalans, amb els quals mantingueren intenses i freqüents relacions, l'impuls i l'esperó necessaris per a continuar treballant i animant l'esperit de la Renaixença a València.

Les connexions amb Catalunya esdevingueren tan freqüents que, durant les dues dècades que van des dels Jocs Florals de 1859 fins a la fundació de Lo Rat Penat en 1878, la Renaixença valenciana sobrevisqué i s'envigori gràcies al contacte i l'alé de la catalana. En aquest sentit, és significatiu assenyalar la importància que té l'any 1868. D'una banda, perquè quatre poetes valencians —Teodor Llorente, Vicent Querol, Rafael Ferrer i Bigné i Jacint Labaila— es varen fer presents en l'edició dels Jocs Florals de Barcelona, que fou especial per tractar-se de la desena; d'una altra banda, perquè, al cap de pocs mesos, el valencià Jacint Labaila —que havia actuat com a mantenidor dels Jocs Florals catalans— publicà a Barcelona el poemari *Flors del Túria*, considerat el primer fruit literari d'entitat que produí la Renaixença valenciana; i en tercer lloc, perquè, com bé explica Josep Martínez (p. 45) en el llibre, el 13 d'octubre de 1868 Joan B. Pastor Aicart fou premiat per primera vegada en el certamen literari de l'Academia Bibliográfico-Mariana de la ciutat de Lleida per la composició en valencià

«La joia de València», reproduïda a l'apèndix 3 del llibre (p. 227).

Aquella fou una reacció d'allò més normal. Mancats com estaven d'entitats i de plataformes que els permeteren d'expressar-se públicament a casa seua, els escriptors valencians de la segona meitat del segle XIX les buscaren a Catalunya, i fou així que durant la dècada dels anys setanta tres nous escriptors de les riberes del Túria —Rafael Ferrer i Bigné (1871), Vicent Querol (1872) i Vicent Boix (1877)— varen participar en els Jocs Florals de Barcelona en qualitat de mantenidors.

L'any 1876 mereix capítol a banda, ja que, amb motiu del VI centenari de la defunció de Jaume I, València organitzà un magne certamen històric i literari que comptà amb la participació d'autors catalans, mallorquins i provençals. Un concurs que evidencià la voluntat i la capacitat dels escriptors valencians de sumar-se plenament al moviment de la Renaixença, i en què el poeta de Beneixama, Pastor Aicart, obtingué dos premis.

En 1878 la germanor renaixentista es traslladà a terres d'Occitània, concretament a Montpeller, on durant el mes de maig tingueren lloc les Festes Llatines, el nom amb què els escriptors provençals denominaven els seus certàmens literaris. I, evidentment, entre els Jocs Florals de Barcelona de 1868, el certamen literari en honor de Jaume I que València organitzà en 1876 i les Festes Llatines de Montpeller de 1878, cal establir un fil de continuïtat i de germanor que portà els escriptors de tots tres territoris a enfortir els lla-

ços de fraternitat històrica i cultural que els unien.

Per als poetes valencians, és evident que la participació en tots aquells certàmens degué resultar molt encoratjadora. I fou així que en juliol de 1878, després de molts esforços i no pocs intents, nasqué Lo Rat Penat, l'entitat cultural al voltant de la qual giraria, en endavant, la Renaixença valenciana. La idea de fundar-la fou llançada per Constantí Llombart en 1875, però, a causa de múltiples entrebancs i dificultats, no quallà sinó tres anys després. Així, el seu naixement fou escenificat el 31 de juliol amb una vetlada celebrada en un dels pavellons de la Fira de Juliol, a la qual en endavant quedarien vinculats els Jocs Florals de València, ja que la primera finalitat de la nounada societat fou l'organització d'aquells característics i expressius certàmens literaris: així, un any després de fundada, en juliol de 1879, es convocaren els primers Jocs Florals, un concurs en què, significativament, varen resultar guardonats Teodor Llorente i Constantí Llombart, els capdavanters del moviment literari.

Pel que fa a la vinculació de Joan B. Pastor Aicart als Jocs Florals de Lo Rat Penat, cal dir que, com bé ha estudiat Josep Martínez, se circumscriu a, si més no, cinc participacions: quatre com a autor premiat i una com a mantenidor. Així, trobem que en els Jocs Florals de 1889 Pastor fou guardonat amb un accèssit per una composició dedicada «A Mosen Jacinto Verdaguer», el màxim representant de la Renaixença catalana, en la qual entre altres coses podem llegir:

nyola; i que, per tant, la Renaixença «no va poder “fracassar” en el que no era el seu objectiu.»

Així ho ha entès també Josep Martínez Sanchis quan, queixant-se de la visió tan negativa de què ha sigut objecte Pastor Aicart per part de la historiografia contemporània —com pràcticament tots els escriptors valencians d'aquest període—, ha afirmat: «Pastor formà part d'una generació d'homes que van voler i van saber trencar alguna cosa respecte del passat de segles que els precedia [...], de segles i segles d'oblit polític i abandonament cultural de dins i de fora. Per això podem no identificar-nos amb les abrandades poesies de Pastor i els altres coetanis, podem considerar-les inferiors a la poesia castellana o europea, però és com si volguérem criticar el corredor que comença una carrera dos dies després que els altres competidors per no haver-la guanyada. En efecte, no l'ha guanyada, però almenys ha començat a córrer, i sense aquells corredors, que —no ho oblidem— tenien molt més fàcil escriure només en castellà, la cosa podia haver estat encara molt pitjor» (p. 99).

Quan ens interessem per una obra o un autor —com ha fet Josep Martínez—, quan els llegim i intentem comprendre'ls en el seu context, i ho fem amb ulls del passat i no amb ulls del present, és quan realment apreciem l'esforç i el sentiment que amaguen aquelles obres. Calen els estudis pacients, rigorosos, que desvetllen l'obra i la contribució dels protagonistes de la Renaixença, com Joan B. Pastor Aicart; que l'observen sense prejudicis ni recels i que interpreten,

en el seu context i en la seua justa mesura, les accions que en el pla lingüístic i literari s'hi portaren a terme.

El volum *Joan B. Pastor Aicart. Més enllà de la poesia* que ha publicat Josep Martínez amb la complicitat de l'Ajuntament de Beneixama i de la Universitat de València —i gràcies també a la contribució dels familiars de Pastor Aicart, que han tingut la sensibilitat de guardar i mantindre el llegat i el record del seu parent— representa, doncs, un nou i important pas en l'estudi i la valoració de l'esforç d'uns hòmens que, a més d'una profunda estima envers la llengua i la cultura del seu poble, demostraren unes grans dosis d'altruisme, voluntat i fermesa en totes i cadascuna de les seues accions.

Per donar a conèixer l'autor complet, el llibre de Josep Martínez està estructurat: 1) en tres parts importants que, de fet, formen el repàs biobibliogràfic, i per tant la trajectòria intel·lectual, de Pastor Aicart i el comentari de les activitats principals a què va dedicar la vida —poesia, premsa i crítica literària— (p. 19-158), 2) en quatre apartats que revisen altres facetes —potser secundàries— de l'autor (l'assaig, el teatre, les ambaixades de Moros i Cristians i altres escrits, p. 159-210), i, finalment, 3) en un esplèndid apèndix documental (p. 221-311).

Si ens fixem en els títols de les tres parts inicials i més extenses, ens adonem del treball biogràfic i bibliogràfic que hi ha darrere: a) «Infantesa i joventut (1849-1874)», on Martínez Sanchis refà les arrels de Pastor, comenta les seves primeres produccions

i el canvi que sofrí, essent encara estudiant de medicina, cap a ideals més conservadors; *b*) «Escriptor i metge (1874-1895)», l'apartat més intens i més interessant per conèixer, des de Beneixama on s'instal·la, la trajectòria literària de Pastor Aicart —sobretot a través dels diferents certàmens a què es presenta—, les seves relacions amb Catalunya i amb els escriptors de la Renaixença valencians i catalans —entre aquests, la relació amb Verdaguer, del qual es dona una carta inèdita (p. 106-108)—, així com la seva obra a la premsa i la posició que pren davant el naturalisme francès a través de l'obra *La novela moderna* (1886); i *c*) «Creuant el segle (1895-1917)», en què es fa revisió de la darrera obra periodística i poètica.

Al final del llibre, Josep Martínez Sanchis ofereix, com hem dit, un apèndix d'unes noranta pàgines, en què documenta i complementa l'obra i la vida de Pastor Aicart: a part de l'arbre genealògic i de l'acta de presa de possessió com a metge titular de Beneixama, recull una antologia poètica en valencià de setze peces; una antologia en castellà de dinou composicions; dinou articles de premsa; unes cartes de l'obra *La novela moderna. Cartas críticas*; dos contes en castellà; un fragment de l'obra de teatre *Plucha d'estiu*, i, per acabar, vint cartes de la seva correspondència, moltes de les quals són del metge i escriptor gallec Juan Barcia Caballero (Santiago de Compostel·la, 1852 - 1926).

A més d'aquesta obra, una magnífica biografia de Pastor Aicart de Josep M. Sanchis, ara convé l'edició de la seva poesia valenciana, de la qual

només ens ha dat un tast, perquè sens dubte contribuirà a modificar ben positivament la visió que els especialistes en literatura contemporània tenen de la Renaixença valenciana.

Rafael ROCA RICART i
M. Àngels VERDAGUER
(Universitat de València i
Universitat de Vic)

Joan MAS I VIVES.

La construcció d'una identitat. El debat ideològic i cultural entorn de J. M. Quadrado i J. Ll. Pons i Gallarza.

Palma de Mallorca: Lleonard Muntaner Editor, 2008

Reunir en volum estudis que es trobaven dispersos és, d'entrada, una manera de facilitar-ne la consulta, cosa que no pot ser més que positiva. Sobre tot si els treballs aplegats tenen la importància i el gruix dels que conformen aquest nou llibre de Joan Mas i Vives (relativament nou, ja que va aparèixer fa més de dos anys, l'octubre del 2008). Puc dir, per experiència personal, que han estat fins ara uns treballs als quals hem hagut d'acudir una vegada i una altra la gent que treballem aspectes de la literatura mallorquina del XIX. En el meu cas, un llibre com el dels *Poemes inicials* de Marià Aguiló, del qual es reprodueix aquí una bona part de l'estudi introductori, fou fonamental per obrir-me els ulls i m'impulsà a estudiar a fons la poesia d'Aguiló, feina en la qual em trobo encara. Serveixin aquestes paraules com a testimoni personal d'agra-